

GENDER DIFFERENCES IN ANXIETY AT CHILDREN OF DIFFERENT AGES DIFERENȚE DE GEN IN ANXIETATE LA COPII DE DIFERITE VIRSTE

Racu Iulia, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar, catedra Psihologie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău / habilitated doctor of psychology, associated professor, Psychology Department „Ion Creangă” State Pedagogical University of Chișinău
ORCID:0000-0002-9096-7121

Abstract. *The article describes the anxiety and gender difference in anxiety manifestation in children and adolescence. The anxiety is encountered from preschool period up to adolescence. We proved that out of all the investigated categories of age, the anxiety is the most intense at preschoolers. We underlined high anxiety in both preschool boys and girls. We proved that for junior schoolchildren, preadolescents and adolescents are common gender differences while showing anxiety. Junior schoolgirls, preadolescents and adolescents are more anxious.*

Key-words: *anxiety, gender differences, preschool age, school age, preadolescence, adolescence*

Studiul literaturii de psihologie de ultimă oră scoate în evidență că anxietatea este frecvent întâlnită în cadrul tuturor categoriilor de vârstă de la copilărie la bătrânețe. La copii și adolescenți anxietatea se manifestă diferit față de adulți [1, 2, 3, 6, 7]. Anxietatea este una din problemele emoționale cel mai comune caracteristice copiilor și adolescenților, reprezentând de asemenea, și principala cauză pentru care copiii și familiile acestora solicită ajutor în cadrul serviciilor de sănătate mintală [2, 3, 4]. În plus, la cele menționate anxietatea produce schimbări semnificative în viața copilului și adolescentului influențând calitatea vieții, bunăstarea psiho-emoțională, nivelul de autonomie, performanța școlară, încrederea în sine și comunicarea cu semenii.

Deși în literatura de psihologie internațională, anxietatea este în atenția cercetătorilor încă de la începutul secolului trecut, în preocupările cercetătorilor din țara noastră a pătruns relativ recent [4]. În consecința celor expuse considerăm actual și important demersul experimental al anxietății și a diferențelor de gen în manifestarea anxietății la copii de diferită vârstă.

Eșantionul de cercetare a cuprins **792 de copii** de diferită vârstă dintre care: **152 de preșcolari** cu vârsta cuprinsă între 4 și 7 ani, **170 de școlari mici** cu vârsta cuprinsă între 7 și 11 ani, **320 de preadolescenți** cu vârsta cuprinsă între 10 și 15 ani și **150 de adolescenți** cu vârsta cuprinsă între 16 ani și 18 ani [4].

Investigarea anxietății și a diferențelor de gen în manifestarea anxietății la copii și adolescenți au fost realizate prin administrarea următoarelor teste și inventare: **Testul de anxietate pentru copii R. Temml, V. Amen și M. Dorca, Scala de manifestare a anxietății la copii și Scala de manifestare a anxietății Taylor.**

În intenția de a conceptualiza anxietatea la preșcolari, școlari mici, preadolescenți și adolescenți vom pune în lumină nivelurile de manifestare a acesteia. Rezultatele obținute pentru nivelurile anxietății de la preșcolaritate la adolescență sunt evidențiate în tabelul 1.

Vârsta	Nivelurile anxietății		
	<i>redus</i>	<i>moderat</i>	<i>ridicat</i>
Preșcolari	0%	53,95%	46,05%

Școlari mici	15,30%	40,58%	44,12%
Preadolescenți	15,31%	53,13%	31,56%
Adolescenți	2%	66,67%	31,33%

Testul de anxietate pentru copii R. Temml, V. Amen și M. Dorca evidențiază că 46,05% din preșcolarii investigați au obținut scoruri mari pentru anxietate, demonstrând nivel ridicat de anxietate. Vom afirma că preșcolarii cu nivel ridicat de anxietate trăiesc stări de neliniște, tensiune, frustrare și nervozitate permanente, manifestă fatigabilitate psihică, supărare, hipersensibilitate și neatenție. Combinată cu gestionarea defectuoasă a propriilor trăiri și emoții, adesea asistăm și la evitarea comunicării și socializării cu alții copii [4].

Școlarii mici studiați prin administrarea *Testului de anxietate pentru copii R. Temml, V. Amen și M. Dorca* (7 ani) și *Scalei de manifestare a anxietății la copii* (8 – 11 ani) în număr mare, ating scoruri înalte pentru anxietate care corespund nivelului ridicat de anxietate (48,08%). Școlarii mici cu nivel ridicat de anxietate dau dovadă de așa caracteristici cum ar fi: tensiuni în corp, emoții sau dureri de stomac, dureri de cap, au dificultăți de adormire, probleme de atenție și concentrare, sentimente de singurătate, îngrijorare, dependență de adulți, refuz de a merge la școală și neîncredere în sine [4].

Datele obținute prin *Scala de manifestare a anxietății la copii* care a fost administrată la preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 10 și 12 ani și *Scala de manifestare a anxietății Taylor* care a fost aplicată la preadolescenții de 13 – 15 ani, arată din nou o incidență ridicată a anxietății în preadolescență (31,56%). Anxietatea provoacă la preadolescenți: bătăi puternice de inimă, respirație superficială, tremurături și transpirație, convingeri pesimiste și îngrijorări, o stare emoțională de alarmă, teamă, tendință de a percepe lumea ca amenințătoare, timiditate, indecizie și încercare de a controla mediul în care se află [4].

Examinarea anxietății la adolescenți prin aplicarea *Scalei de manifestare a anxietății Taylor* evidențiază că 31,33% din aceștia prezintă nivel ridicat al anxietății Adolescenții anxioși manifestă: dureri de cap și de stomac, puls accelerat, respirație rapidă, mâini reci, gânduri repetitive, imagini mentale înfricoșătoare, griji, neliniște, nervozitate și evitare [4].

Studiul nostru a fost orientat la evidențierea diferențelor în manifestarea anxietății în dependență de genul copiilor și adolescenților. Rezultatele pentru anxietate la preșcolari în dependență de gen sunt ilustrate în tabelul 2.

Tabelul 2. Frecvențele pe nivele pentru anxietate la preșcolari în dependență de gen

Preșcolari	Nivelurile anxietății		
	<i>redus</i>	<i>moderat</i>	<i>ridicat</i>
Băieți	10,25%	46,16%	43,59%
Fete	5,40%	48,65%	45,95%

Conform distribuției de rezultate din tabelul 2 vom menționa că pentru băieți frecvențele se repartizează după cum urmează: 10,25% din băieți au nivel redus de anxietate, 46,16% din băieți prezintă nivel moderat de anxietate și 43,59% din băieți se caracterizează prin nivel ridicat de anxietate. Pentru fete: 5,40% din fete manifestă nivel redus de anxietate, cele mai multe fete

(48,65%) dau dovadă de nivel moderat de anxietate, în timp ce la 45,95% din fete constatăm nivel ridicat de anxietate.

Comparând frecvențele pe nivelele anxietății la preșcolari în dependență de gen consemnăm că nivelul redus de anxietate este mai specific băieților spre deosebire de fete (10,25% și 5,40%). Pentru nivelul moderat de anxietate frecvențele demonstrează o tendință inversă: 48,65% din fete și 46,16% din băieți manifestă nivel moderat de anxietate. Aceeași tendință se păstrează și pentru nivelul ridicat de anxietate. 45,95% din fete și 43,59% din băieți se caracterizează prin nivel ridicat de anxietate. Din constatările făcute reiese că pentru preșcolăritate nu se evidențiază diferențe de gen în manifestarea anxietății.

Vom interpreta acest lucru că atât băieții cât și fetele sunt la fel de predispuși să resimtă anxietatea. Manifestarea anxietății la preșcolari se caracterizează prin conținut și sfere distincte. Băieții prezintă anxietate accentuată condiționată de vulnerabilitatea emoțională a acestora în contextul relațiilor cu părinții și a activităților cotidiene. Fetele prezintă disfuncționalități emoționale în situațiile ce țin de comunicarea cu semenii. Trăirea distinctă a experiențelor emoționale împreună cu procesul de identificare și diferențiere sexuală care continuă în preșcolăritate fundamentează lipsa diferențelor de gen în anxietate în această etapă. În plus, un posibil motiv al anxietății ridicate în aceeași măsură la băieți și fete, semnalat în baza observațiilor noastre, se dovedesc a fi schimbările ce țin de educația și componența familiei a fiecărui preșcolar, toate acestea combinate cu avansurile tehnologice afectează calitatea atașamentului și dezvoltarea emoțională și socială la preșcolari [4].

Rezultatele pentru diferențele de gen în manifestarea anxietății pentru școlarii mici sunt prezentate în continuare.

Tabelul 3. Frecvențele pe nivele pentru anxietate la școlarii mici în dependență de gen

Școlarii mici	Nivelurile anxietății		
	<i>redus</i>	<i>moderat</i>	<i>ridicat</i>
Băieți	20,24%	38,09%	41,67%
Fete	10,46%	43,02%	46,52%

Rezultatele pentru nivelurile anxietății din tabelul 3 ne permite să menționăm că frecvențele băieților și fetelor diferă. Pentru băieți sunt caracteristice următoarele frecvențe pentru cele trei nivele ale anxietății: 20,24% din băieți au nivel redus de anxietate, 38,09% din băieți manifestă nivel moderat de anxietate și 41,67% din băieți demonstrează nivel ridicat de anxietate. La fete frecvențele pentru nivelele anxietății sunt: 10,46% din fete au nivel redus de anxietate, 43,02% din fete trăiesc nivel moderat de anxietate, iar 46,52% din fete exprimă nivel ridicat de anxietate.

Comparând rezultatele băieților cu cele ale fetelor vom semnala: nivelul redus de anxietate este mai frecvent întâlnit la băieți decât la fete (20,24% și 10,46%). Pentru nivelul moderat de anxietate și nivelul ridicat de anxietate înregistrăm un tablou invers. Fetele sunt acel segment din școlarii mici care se caracterizează printr-o frecvență mai mare pentru nivelul moderat de anxietate și nivelul ridicat de anxietate (43,02% și 46,25%) comparativ cu băieții (38,09% și 41,67%).

După testul U Mann-Whitney consemnăm diferențe semnificative pentru nivelul ridicat de anxietate între rezultatele băieților și rezultatele fetelor ($U=7,5$, $p\leq 0,05$, $U=353$, $p\leq 0,05$) cu rezultate mai mari pentru fete. Fetele sunt mai înclinate să manifeste anxietatea comparativ cu băieții. Vom explica anxietatea fetelor prin fragilitatea și vulnerabilitatea accentuată a acestora. Anxietatea la fete poate avea o bază neurologică sau poate izvorî din atașament nesigur, din

contactul cu un părinte anxios sau deprimat (de obicei, mama), sau din alte experiențe timpurii care le fac pe fete să simtă că nu au control asupra a ceea ce se întâmplă în jurul lor. Anxietatea ridicată a fetelor ține și de alți factori familiali, precum stilul de comunicare, educația oferită de părinți și interacțiunile diferite cu băieții și fetele. Fetele au parte de o protejare excesivă în familie și sunt mai dependente de părinți. Premise ale anxietății ar fi și faptul că părinții vorbesc mai mult despre emoții cu fetele de vârstă școlară mică, decât cu băieții, în plus se discută mai frecvent cu acestea despre tristeți, neliniști și temeri. Vom menționa și tendința fetelor de a fi mai neliniștite în ceea ce privește școala, relațiile cu copiii de aceeași vârstă, cât și performanța. Această diferență se accentuează și se menține și în perioadele ulterioare de dezvoltare, preadolescență și adolescență [5].

În continuare vom parcurge la studiul anxietății la preadolescenți în dependență de gen. Frecvențele pentru nivelurile anxietății la băieți și fete sunt prezentate în tabelul 4.

Tabelul 4. Frecvențele pe nivele pentru anxietate la preadolescenți în dependență de gen

Preadolescenți	Nivelurile anxietății		
	<i>reduc</i>	<i>moderat</i>	<i>ridicat</i>
Băieți	16,55%	54,31%	29,14%
Fete	14,20%	52,08%	33,72%

Pentru băieți sunt caracteristice următoarele frecvențe pentru nivelurile anxietății: 16,55% din băieți au nivel redus de anxietate, 54,31% din băieți manifestă nivel moderat de anxietate, iar la 29,14% din băieți întâlnim nivel ridicat de anxietate. La fete se înregistrează frecvențe apropiate pentru nivelele anxietății. 14,20% din fete demonstrează nivel redus de anxietate, 52,08% din fete prezintă nivel moderat de anxietate și 33,72% din fete experimentează nivel ridicat de anxietate.

Studiul comparativ al frecvențelor pentru nivelurile anxietății ne permite să evidențiem că nivelul redus de anxietate și nivelul moderat de anxietate are frecvențe mai mari în rândul băieților (16,55% și 54,31%) comparativ cu fetele (14,20% și 52,08%). Pentru nivelul ridicat de anxietate atestăm o tendință inversă, acesta fiind mai intens în rândul fetelor (33,72%) spre deosebire de băieți (29,14%).

După testul T-Student consemnăm diferențe statistic semnificative pentru nivelul ridicat de anxietate între rezultatele preadolescenților și cele ale preadolescentelor ($T=2,9$, $p \leq 0,01$), cu rezultate mai mari pentru preadolescente. Preadolescentele au o probabilitate mai mare de a fi anxioase decât băieții. Această diferență între genuri poate fi explicată prin schimbările biologice legate de pubertate la care preadolescentele reacționează mai intens și mai acut comparativ cu preadolescenții. Alți factori posibili sunt felul în care sunt educate și socializate fetele. Educația, socializarea și contextul condiționează stilul de exprimare și reglare emoțională a preadolescentelor. Preadolescentele sunt mai sensibile, mai emotive, mai loiale, mai protective, mai atente la nevoile celorlalți, manifestă un nivel mai redus al maturizării socioafective, își minimalizează și își suprimă emoțiile în comparație cu preadolescenții care sunt mai labili, impulsivi, dominanți, ostili, agresivi, cu un control ridicat al exprimării emoționale. Însă, privitor la băieți, există unele dubii în ceea ce privește posibilele manifestări ale anxietății, pentru că ei nu își exteriorizează anxietatea, cum o fac fetele. Emoțiile exagerate, cum ar fi furia sau nerăbdarea, pot masca anxietatea la băieți [5].

În continuare ne-am propus să investigăm frecvențele pe nivele pentru anxietate pentru adolescenți în dependență de genul acestora. Rezultatele adolescenților sunt prezentate în tabelul 5.

Tabelul 5. Frecvențele pe nivele pentru anxietate la adolescenți în dependență de gen

Adolescenți	Nivelurile anxietății		
	<i>redus</i>	<i>moderat</i>	<i>ridicat</i>
Băieți	2,98%	73,14%	23,88%
Fete	1,20%	61,45%	37,34%

Distribuția de rezultate din tabelul 5 ne permite să menționăm că adolescenții au frecvențe distincte pentru nivelurile anxietății. Frecvențele pentru adolescenți se repartizează după cum urmează: 2,98% din adolescenți au nivel redus de anxietate, 73,14% din adolescenți manifestă nivel moderat de anxietate și 23,88% din adolescenți prezintă nivel ridicat de anxietate. Pentru adolescente avem următorul tablou de rezultate: 1,20% din adolescente manifestă nivel redus de anxietate, 61,45% din adolescente dau dovadă de nivel moderat de anxietate și 37,34% din adolescente prezintă nivel ridicat de anxietate.

Studiul comparativ ne permite să atestăm următoarele: frecvențele pentru nivelul redus de anxietate este aproximativ aceleași pentru adolescenți (2,98%) și adolescente (1,20%). Nivelul moderat de anxietate este mai frecvent întâlnit în rândul adolescenților comparativ cu adolescentele (73,14% și respectiv 61,45%). Pentru nivelul ridicat de anxietate înregistrăm o tendință inversă, pentru adolescente (37,34%) este mai caracteristic acest nivel spre deosebire de adolescenți (23,38%).

Statistic după testul T-Student evidențiem diferențe semnificative pentru nivelul ridicat de anxietate între rezultatele adolescenților și cele ale adolescentelor ($T=3,1$, $p \leq 0,01$) cu rezultate mai mari pentru adolescente. Adolescentele se caracterizează printr-un nivel mai ridicat de anxietate comparativ cu adolescenții. Pe lângă explicațiile oferite în etapele de dezvoltare anterioare, anxietatea adolescentelor este determinată de acomodarea la transformările corporale, pe măsură ce „noul corp” trebuie corelat cu imaginea de sine deja existentă. Anxietatea poate fi provocată și de dezvoltarea identității de sine. Adolescentele sunt oarecum mai confuze, tensionate și neliniștite în căutarea de sine, autodescoperirea și autovalorizarea continuă. Totodată vom menționa că anxietatea adolescentelor poate fi condiționată și de relațiile cu persoanele de sex opus și pregătirea pentru viața de adult (căsătorie, viața de familie și viața profesională) [5].

În concluzie pentru cele menționate vom evidenția că incidența anxietății este mult mai ridicată în preșcolaritate. În scădere față de preșcolari anxietatea afectează și școlarii mici, preadolescenții și adolescenții. Preadolescenții și adolescenții demonstrează și exprimă anxietate deopotrivă.

În preșcolaritate atât băieții cât și fetele manifestă anxietatea asemănător. Preșcolaritatea se caracterizează prin lipsa capacității de a controla emoțiile și acestea sunt exprimate exact așa cum sunt resimțite. Diferențele de gen în anxietate se conturează începând cu școlarietatea mică și se păstrează pe parcursul preadolescenței și adolescenței. Explicația diferențelor de gen în anxietate poate fi dată de o vulnerabilitate a sistemului nervos, o susceptibilitate mai mare față de stilul educațional al părinților, obstacolele de la școală, presiunile și schimbările biologice din pubertate, provocările și tensiunile conturării imaginii de sine, a relațiilor cu sexul opus și alegerile cu privire la viitor. Este mai dificil de evidențiat anxietatea la preadolescenți și adolescenți. Aceștia tind să nege anxietatea și fricile pe care le resimt. Furia, iritabilitatea și agresivitatea pot masca prezența anxietății la băieți.

Bibliografie

- ECKERSLEYD, J. *Copilul anxios. Adolescentul anxios.* tr. de B. Chircea. Prahova: Antet XX Press. 2005. 111 p.
- PAPALIA, D., WENDKOS OLDS, S., DUSKIN FIELDMAN, R. *Dezvoltarea umană.* tr. de A. Mîndrilă-Sonetto. București: TREI. 2010. 644 p.
- PETROVĂI, D. *Tulburările de anxietate la copii și adolescenți. Ghid de psihoeducație pentru profesioniști din domeniul sănătății.* București: Speed Promotion. 2009. 104 p.
- RACU, IU. *Psihologia anxietății la copii și adolescenți.* Rezumatul tezei de doctor habilitat în psihologie. Chișinău: UPS „Ion Creangă”. 2020. 51 p.
- RACU, IU. *Psihologia anxietății la copii și adolescenți.* Teză de doctor habilitat în psihologie. Chișinău: UPS „Ion Creangă”. 2020. 351 p.
- ȚINCAȘ, I. *Anxietatea pe parcursul dezvoltării. Predictorii temperamentalii, strategii de reglare emoțională și mecanisme atenționale.* Rezumatul tezei de doctorat. Cluj-Napoca. 2010. 86 p.
- VERZA, E., VERZA, F.. *Psihologia copilului.* București: TREI. 2017. 556 p.